

Politik Psikoloji Dergisi
The Journal of Political Psychology

Araştırma Makalesi

Research Article

**CUMHURİYET HALK PARTİSİ GENEL BAŞKANI KEMAL
KILIÇDAROĞLU'NUN DİNİ SÖYLEMİ: TWİTTER ÖRNEĞİ**

Süleyman Bahçivan*

Özet: Türkiye'nin en köklü partisi konumunda olan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) kurulduktan itibaren uzun bir süre tek parti olarak iktidarını sürdürmüştür. Bu dönemde devrimler gerçekleşmiş, modern devlet kurma çalışmaları hız kesmeden devam etmiştir. Bu yıllarda modernleşmenin önünde en büyük engel olarak "din" görülmüş ve dini kontrol altına almaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. Daha sonraki dönemlerde iktidar olmasa bile birçok durumda muktedir olduğunu göstermiş olup, dini faaliyetleri serbestleştirme çalışmalarını sekteye uğratmıştır. 2000'li yıllara kadar çeşitli koalisyonlarda yer alsa da tek başına iktidar olamamıştır. 2000'li yıllardan sonra karşısına güçlü bir rakip olarak Adalet ve Kalkınma Partisi (Ak Parti) çıkmış ve hep tek başına iktidar olmayı başarmıştır. Kemal Kılıçdaroğlu 22 Mayıs 2010'da Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı seçilmiştir. Bu dönemden sonra CHP lideri dini faktörün önemli

*Doktora Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Programı, İstanbul/Türkiye, e-mail: suleymn417@gmail.com ,ORCID:0000-0003-3764-2384

Geliş Tarihi: 07 Haziran 2022 **Kabul Tarihi:** 19 Eylül 2022

Received: 07 June 2022 **Accepted:** 19 September 2022

Bu makaleye atıf için / To cite this article: Bahçivan, S. (2022). Cumhuriyet Halk Partisi Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun Dini Söylemi: Twitter Örneği. Politik Psikoloji Dergisi, 2(2), 47-65

bir güç olduğunu görmüş ve partinin geçmişteki politikalarından farklı bir siyasi söylem ve politika geliştirmiştir. Önceki dönemlerin aksine din ve dini kurumları (tarikât ve cemaatler hariç) sahiplenmeye, toplumu birleştirme, bütünleştirme ve barıştırma gayretine girmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din, Kemal Kılıçdaroğlu, Siyasi Söylem, Twitter

REPUBLIC PEOPLE'S PARTY PRESIDENT KEMAL KILIDAROLU'S RELIGIOUS DISCLAIMER: TWITTER EXAMPLES

***Abstract:** The Republican People's Party, which is the most rooted party in Turkey, maintained its power as a single party for a long time after its establishment. During this period, revolutions took place, and the efforts to establish a modern state continued unabated. In these years, "religion" was seen as the biggest obstacle to modernization and efforts were made to control religion. In later periods, he showed that it was able in many cases, even if it was not in power, and disrupted the work on liberalizing religious activities. Although It took part in various coalitions until the 2000s, It could not come to power alone. After the 2000s, the Justice and Development Party (AK Party) emerged as a strong competitor and always managed to come to power on its own. Kemal Kılıçdaroğlu was elected as the general president of the Republican People's Party on May 22, 2010. After this period, the leader of the CHP saw that the religious factor was an important power and developed a different political discourse and policy from the past policies of the party. Contrary to previous periods, it has tried to embrace religion and religious institutions (except sects and communities), to unite, integrate and reconcile the society.*

Keywords: Religion, Kemal Kılıçdaroğlu, Political Discourse, Twitter

GİRİŞ

Son yıllarda sosyal medya, ana akım medyadan daha fazla önemli hale gelmeye başlamıştır. İnsanlar eğlenme, bilgi edinme, iletişim, gündemi takip etme, örgütlenme ve hatta adalet arayışı gibi birçok amaçla sosyal medyayı kullanabilmektedirler. Sosyal medya platformlarından biri olan “Twitter.com” da aynı şekilde en çok tercih edilenler arasındadır. İnternet kullanımı ile ilgili yapılan çalışmalara göre 2021 yılında dünyada, ortalama bir kişi 6 saat 58 dakika internette zaman geçirmektedir. Sosyal medyada harcanan süre ise 2 saat 27 dakikadır ve en çok ziyaret edilen ilk 10 internet sitesi arasında “Twitter” 9’uncu sıradadır. Türkiye’de ise günde ortalama 8 saat internette vakit geçirilmektedir. Bu oran sosyal medyada ise 2 saat 59 dakikadır (We Are Social, 2021). Oranlara baktığımızda Türkiye, dünya ortalamasının üzerinde internet ve sosyal medyada vakit geçirmektedir. Türkiye’de neredeyse her siyasetçi veya bürokratin bir resmi Twitter hesabı bulunmakta ve hesaplar aktif olarak kullanılmaktadır. Bu hesaplardan siyasetçiler kendi program, politika, fikir ve düşüncelerini paylaşmaktadırlar. Diğer kullanıcılar da yapılan paylaşımlara destek veya tepki verebilmektedirler. Artık sosyal medya, siyasetin yapıldığı veya şekillendiği bir mecra haline gelmiştir.

Çalışmamızda 2010 yılında Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı seçildikten sonra sosyal medyayı aktif bir şekilde kullanan Kemal Kılıçdaroğlu’nun “Twitter” platformunda yaptığı paylaşımların dini söylem açısından analizi yapılmıştır. Bu analizde Kemal Kılıçdaroğlu nasıl bir dini söylem gerçekleştirmekte ve CHP’de nasıl bir dönüşüm gerçekleştirmektedir? sorusu irdelenmeye çalışılmaktadır.

I. ARAŞTIRMANIN AMACI

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Türkiye’nin en köklü partisi olmasına rağmen din ile ilişkisi bakımından kötü üne sahip bir parti olmuştur. Ancak Kemal Kılıçdaroğlu, partinin genel başkan seçildikten sonra bu durumun aksine bir söylem geliştirmeye başlamıştır. Çalışmamızla Kılıçdaroğlu’nun bu söylemin nasıl geliştiği ve bir tutarlılık içinde gerçekleşip gerçekleşmediği tespit edilmeye çalışılacaktır.

II. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma, sosyal medya platformlarından biri olan Twitter.com aracılığı ile Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’nun (@kilicdaroğluk) hesabından yaptığı paylaşımları Teun van Dijk’in “*Eleştirel Söylem Analizi*” dikkate alınarak yapılmıştır. Bu doğrultuda Kılıçdaroğlu’nun 27 Ağustos 2010 tarihinde “*Sevgili twitter kullanıcıları, bundan sonra programımı ve önemli konuları buradan sizlerle paylaşacağım. “Bu hesap benim resmi tek*

twitter hesabıdır.” şeklinde attığı iki tweet ile 31 Mayıs 2022 arasında attığı tweetler ele alınmıştır. Bu tarihler arasında toplam 5240 tweet atılmıştır. Öncelikle tweetler, metin veya verilerin istatistiksel analizini ifade eden içerik analizine tabi tutulmuş ve içlerinde Allah, İslam, peygamber, din, cami, başörtüsü, Hz. Muhammed, mübarek, rahmet, bereket, Kur’an, ezan, dua, ibadet, nasip, İmam Hatip, mübarek, kandil ve Mevlid gibi sözcükler içeren paylaşımlar ele alınmıştır. Bunlar arasında başsağlığı şeklinde yapılan paylaşımlar rutin bir hal aldıklarından ve çok fazla olmasından dolayı incelenme dışında tutulmuşlardır. Bu kapsamda 5240 tweet arasında 95 tweet incelenmiş ve bunlar içerisinden de 8 tane çalışmada kullanılmak üzere (seçilenler varsa tweet dizisiyle birlikte ele) eleştirel söylem analizine tabi tutulmuştur.

III. SÖYLEM VE ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ

Çalışmamızda Teun van Dijk’ın “Eleştirel Söylem Analizi” esas alınmıştır. Söylem, karşılıklı konuşma, hitabet, söz, nutuk makale, hitap etmek gibi birçok farklı anlamda yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (Balci, 2016, s. 286). Söyleme eyleminin bir sonucu olan söylem, dilsel ifadenin sözlü veya yazılı halidir. Söylem; siyasi sosyal, ekonomik, kültürel olmak üzere hayatın her yönüyle ilgili olabilmekte ve beyan tarzı, müzakere, ideoloji, bilgi, diyalog, anlatım, güç ve gücün mübadelesiyle eylem haline gelen dil pratiklerine ilişkin süreçleri kapsar. Söylemler medya söylemi, tıp söylemi, dini söylem, feminist söylem şeklinde Foucaultcu söylem çalışmaları şeklinde olabilirler. Bu tür söylemler yukarıdan aşağıya doğru bir hiyerarşi biçiminde hareket edip, gündelik hayat faaliyetlerinden kültürel standartlara kadar gidebilirler (Sözen, 1999, s. 21-26). Söylemler genellikle grup üyelerinin ideolojik temelli görüşlerini ifade ederler ve bu ideolojiler, grup üyelerinin köklü inançlarından meydana gelirler (Dijk, 2003, s. 16-18). Resmi dokümanlar, yasalar, siyasi tartışma ve konuşmalar, medya raporları, broşürler, basın açıklamaları, uzman analizleri, günlükler gibi birçok kaynak söylem analizinde veri olarak kullanılabilir (Seale, 1999, s. 245).

Van Dijk, metinleri mikro ve makro olmak üzere iki düzeyde incelemektedir. Mikro düzeyde; incelenecek olan metnin sözcük seçimleri, cümle yapıları, cümleler arasında nedensellik ilişkileri ve retorik durumu incelenir. Makro düzeyde ise tematik ve şematik analizler yapılır. Tematik analizde haber başlıkları, alt başlıklar ve haber girişi anlamlandırmaya çalışılır. Şematik analizde ise durum ve yorum olarak iki şekilde incelenir. Durum aşamasında hikâyenin örgüsü, durum hakkında verilen bilgilerin tamam olup olmadığı, ana olayın işleme biçimi ve sonuçları, olayın arka planı incelenir. Yorum aşamasında ise olaya dahil olanların sözlü tepkileri ele alınır (Balci, 2016, s. 352-355). Çalışmamızda ele alınan Twitter örnekleri tematik yapı, göndericinin dil üslubu, arka alan bilgisi, cümle veya kelimeler arasındaki nedensellik ilişkisi, sözcük seçimleri ve retorik açısından ele alınacaklar.

IV. ÖRNEKLER VE DEĞERLENDİRMESİ

Örnek: 1, Paylaşım Tarihi: 11.11. 2010

“Sonunda ilkokulda başörtüsü de olacak. Döndük yine ilk noktaya çağdaşlık ödülü alındı kafa yine aynı kafa.:)”

Yapılan paylaşım, başörtüsü serbest olmadan onun serbest olup olmamasıyla ilgili yapılan tartışmalar hakkındadır. Esas aldığımız iletiden önce birkaç tweet daha atılmıştır:

“Dün ne demiştim; 'Baştan söylemediğin şeyleri sonradan bala bulayıp yutturuyorsun'. İşte üç gündür tam da bu oluyor.”

“Önce Sayın Cumhurbaşkanı'nın refikaları 'ilkokulda türban olmaz' dedi. Cumhurbaşkanı da 'Eşim haklı' dedi. Hepimiz şaşırдық bu ne 'açılım' diye.”

“Sonra durum anlaşıldı; İngiltere Kraliçesi'nden Chatam House tarafından verilen 'Yılın Devlet Adamı' ödülü alınacakmış. Mesaj gerekliydi verildi. Çağdaş görüntü için, ödül alınmalıydı, alındı.”

“Sonra Başbakan dedi ki 'İlkokulda başörtüsü kararı seçimden sonra alınacak'. Yani “Cumhurbaşkanı'nı desteklemiyorum.”

“Cumhurbaşkanı'ndan açıklama bugün geldi, 'Özgürlükler konusunda başbakanla hemfikirim.’” “Yani diyorlar ki 'O gün orada öyle denmesi gerekiyordu dendi, bizim yolumuz belli, kimse yanlış anlamasın.”

İletide dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün aslında başörtüsünün serbest olmasını istediğini ancak İngiltere Kraliçesi tarafından verilen Chatam House “Yılın Devlet Adamı” ödülünü almak için modern gözükme zorunda kaldığı belirtilmektedir. Burada şu anda iktidarda bulunanların duruma göre hareket ettiğini aslında hep geri zihniyette oldukları hiçbir zaman çağdaş olamayacakları ifade edilmektedir.

Paylaşımında gönderinin dili küçümseyici, karşıdakini gerici görme ve ötekileştiricidir. Muhafazakâr ve dindarların asla çağdaş olamayacağı savunulmaktadır.

Başörtüsü sorununa baktığımızda bunun uzun yıllardan beri var olduğu görülmektedir. Osmanlı döneminde başlayan modernleşme çalışmaları Cumhuriyet döneminde hızlı ve radikal bir şekilde gerçekleşmeye başlamıştır. Örneğin 1934 yılında kılık-kıyafet konusunda çıkarılan bir kanun ile din adamları dışında dini ve mezhepleri andıracak elbiseler yasaklanmıştır (Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun, 1934). Bu yasa daha çok erkeklere yönelik uygulanmıştır. Kadınlar ise peçe gibi eski kıyafetleri terk etmeleri konusunda teşvik edilmişler ve bu konuda çeşitli faaliyetler yürütülmüştür. 1937 yılında “laiklik” ilkesi kabul edilmiş ve daha sonraki dönemlerde din, laikliğe tehdit

olarak algılanmıştır. Kamusal alanda başörtüsüne karşı ilk olay 1968 yılında Ankara Üniversite İlahiyat Fakültesi'nde öğrenci olan Hatice Babacan'ın başörtüsü ile derse geldiği için okuldan uzaklaştırmasıyla gerçekleşmiştir. 1979 yılında sakallı ve başörtülü resimler ile öğrencilerin üniversite sınavlarına kayıt yaptıramayacakları duyurulmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı 22/7/1981 tarih ve 8/3349 sayılı yönetmelik ile tüm okullarda başörtüsü takılmasını yasaklamıştır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 1981). 12 Eylül 1980 askeri darbesi sonrası çıkartılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile başörtüsü yasağını uygulama vazifesi Yüksek Öğretim Kurumu'na düşmüştür (Akyüz, 2016). 1988 yılında Özal Hükümeti yaptığı yasal düzenlemeyle üniversitelerde başörtü yasağını kaldırmıştır. Ancak o dönemde Cumhurbaşkanı olan Kenan Evren, düzenlemenin iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmuş ve 7 Mart 1989 tarihinde Mahkeme düzenlemeyi iptal etmiştir (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1989). Bu tür durumlar uzun süre devam etmiştir. 2008 yılında Ak Parti ve Milliyetçi Hareket Partisi'nin iş birliğiyle yapılan anayasal düzenlemede sadece üniversite öğrencileri için başörtüsü serbest hale getirilmiştir. Anayasal değişikliğin ardından CHP ve DSP, düzenlemenin iptal edilmesi için Anayasa Mahkemesine başvurmuşlardır. Mahkeme 5 Haziran 2008 tarihinde verdiği kararla Anayasa değişikliğini iptal etmiştir. Sorunun kısmen çözülmesi ise 2010 Anayasa Referandumu sonrası gerçekleşmiştir.

Tweet dizisine baktığımızda tüm iletiler arasında bir nedensellik bağı bulunmaktadır. İlk olarak Cumhurbaşkanının eşi bir söylemde bulunmuş, sonra Cumhurbaşkanı ona destek çıkmış ondan sonra ise başbakan söyleme dahil olmuş ve Kılıçdaroğlu bu söylemleri çözümlenmeye çalışmıştır.

İletilerde kullanılan “yutturma, bizim yolumuz belli, kafa aynı kafa” sözcükleri alaya alma, küçümseme, gerici olma anlamında kullanılmışlardır. Gönderideki bu tür ifadeler dindar veya muhafazakarlara yönelik ön yargının varlığını göstermektedir.

Paylaşımında herhangi bir resim veya video kullanılmamıştır. Ancak cümlelerin sonuna gülücük [:)] işareti konulmuştur. Bu metafor neşelenme anlamında değil küçümseyerek alay etme veya dalga geçme anlamında kullanılmıştır.

Örnek: 2, Paylaşım Tarihi: 16.10. 2012

“Din simsarlığı ve din ticareti yapmak çok tehlikelidir.” “Sen kimsin ki Hz. Muhammed'in nüfus cüzdanını çıkartıp “Tayyip” adını çocuklarının arasına yazarsın.” “Eğer Hz. Peygamberimize yapılan bu saygısızlığa Recep Tayyip susarsa o da AKP il başkanının suç ortağıdır. Bu işin peşini bırakmayacağım.”

Gönderi, Ak Parti Kırklareli il başkanının Hz. Muhammed adına Ak Parti amblemleri bir kimlik çıkartıp, çocukları arasına “Tayyip” ismini de eklemesine karşı bir tepki olarak paylaşılmıştır. Gönderide dinin menfaat aracı olarak kullanmanın çok tehlikeli olduğu belirtilmiş ve Tayyip isminde bir evladı

olmadığı halde bu ismi Peygamberimizin çocukları arasında göstermenin büyük bir saygısızlık olduğu ifade edilmiştir. Gönderide dinin farklı amaçlarla kullanıldığı ve bunun çok tehlikeli olmasının yanında suç teşkil ettiği belirtilmiş daha sonra da Recep Tayyip Erdoğan'ın yaşanan hadise karşısında susmaması gerektiğini, susması halinde eylemi yapan kişinin Erdoğan'dan habersiz yapmadığının kanıtı olarak değerlendirmiştir. İletide Ak Parti'nin dini kullandığına dair vurgu yapılmıştır. Ayrıca, kim bu suça karışmışsa onu çıkarana kadar işinin peşini bırakmayacağı da vurgulanarak belirtilmiştir.

Gönderinin anlatım dili, öfkeli, dini ve Peygamberi sahiplenici, karşı tarafı suçlayıcı şeklindedir. Gönderi ile bazılarının dini siyasi ve ticari olarak kullandığı anlamı verilmeye çalışılmıştır.

AK Parti Kırklareli İl Başkanı Hüsmen Ağa Terkin'in Hz. Muhammed'in kimliğini çıkartıp çocukları arasına "Tayyip" ismini de yazdırması ve bunu Ak Parti amblemi ile yapması sonucu CHP İstanbul Milletvekili İhsan Özkes, Meclis'e soru önergesi vererek şu soruları sormuştur: "*Bu cüzdan Hz. Muhammed'in şahsiyetini ve hatırasını hafifletiren, basitleştiren bir yaklaşım değil midir? Tüm insanlığa gönderilen Hz. Muhammed'in siyasi propaganda aracı olarak kullanılması doğru mu? Bunu yapanlar hakkında bir işlem yapılmış mıdır?*" Soru önergesiyle tartışmalar başlamış ve Kılıçdaroğlu'da tartışmalara girmiştir). Daha sonra olay mahkemeye taşınmış ve Ak Parti İl Başkanı görevden alınmıştır (Sözcü, 2012; Haberler, 2013).

Gönderideki cümleler birbirleriyle neden-sonuç ilişkisi içerisinde verilmişlerdir. "Din simsarlığı ve din ticareti yapmanın çok tehlikeli olduğu" cümlesiyle bir tanımlama ve açıklama yapılmış, daha sonra da bunu yapanlar açıklanmış ve ondan sonra da suç işleyenlerin takipçisi olacağı vurgulanmıştır.

Gönderide yer alan "simsar" kelimesi insanların dini kullanarak menfaat elde etmeleriyle komisyonculara benzetilmiştir. Komisyoncular, yaptıkları işlerden belli bir ücret veya komisyon olarak gelir veya menfaat elde ederler. Din ticaretinin tehlikeli olduğu belirtilmekle beraber, "Tayyip" isminin hangi cüretle Peygamberin çocuklarının arasına katıldığı sorgulanmış ve bunun yapılamayacağının üzerinde ısrarla durulmuştur. Gönderide herhangi bir resim ya da video kullanılmamıştır.

Örnek: 3, Paylaşım Tarihi: 24.03.2019

"31 Mart'ta Allah'ın izni halkın takdiriyle CHP'li belediyelere İstanbul, Ankara, Antalya, Adana, Bursa, Mersin ve daha pek çok il ve ilçemiz eklenecek. Başkanlarımız ayırım yapmaksızın halkı kucaklayacak. Çünkü #TürkiyeDahaİyisiniHakEdiyor Haydi hayırlısı. #MartınSonuBahar"

Gönderi 2019 Yerel Seçimler öncesi atılmıştır. Gönderide CHP'nin İstanbul ve Ankara, olmak üzere birçok il ve ilçe belediyeleri kazanacağı temennisi vardır. Bu temenni Hz. Peygamberin: *"Hiçbiriniz, Allah dilerse ve falanca dilerse demeyiniz. Bunun yerine Allah dilerse, sonra da falanca dilerse deyiniz."* Hadisi Şerifine uyacak şekilde yapılmıştır. Yani önce Allah'ın iznine sonra da halkın takdirine bırakılmıştır. İleti ile Kılıçdaroğlu, Hz. Peygamberin ilke ve davranışlarını bildiğini ve onları uyguladığını Müslüman kesime aktarmak istemiş ve bu yolla kendilerine oy vermelerini temenni etmiş ve bu temenniyle de birçok belediyenin alınacağını vurgulamıştır.

Gönderinin dili iyimser, umut verici ve birleştiricidir. Gönderide yeni belediyelerin alınmasıyla belediyeler halk ile kucaklaşacak, daha iyi hizmet sunulacak anlamındadır.

Cumhuriyet Halk Partisi uzun süreden beri bu belediyeleri kazanamamıştır. Özellikle İstanbul ve Ankara gibi büyükşehirleri en son 1977-1980 arasında kazanmıştı. O zamandan beri bu belediyeler, başka partiler tarafından kazanılmaktaydı. Ancak bu dönemde CHP'nin seçimleri kazanma oranı yükselmiştir. Paylaşımında birçok belediyenin kazanılmasıyla daha önceden eşit sunulmadığı varsayılan hizmetlerin artık eşit bir şekilde sunulacağı, ayırım yapılmayacağını yanında daha iyi hizmet sunulacağı belirtilerek önceki dönemde yapılan hizmet ve uygulamalar eleştirilmiştir.

Her iki cümle de nedensellik ilişkisi içinde verilmiştir. Mevcut belediyelerin haksızlık, ayrımcılık yaptıkları belirtilerek, yapılacak seçimlerde kendilerine oy vermeleri istenmiş ve özellikle İstanbul, Ankara ve Adana gibi belediyelerin kazanılması durumunda belediye başkanlarının herkese eşit davranarak daha iyi hizmet sunacakları ifade edilmiştir.

Cümlelerdeki kelimeler düz anlamıyla kullanılmışlardır. Ancak #TürkiyeDahaİyisiniHakEdiyor, etiketiyle Ak Parti belediyelerinin iyi bir yönetim sergilemediğini kendilerinin bu işi daha iyi yapabilecekleri ve bunun için oylara talip olduğu; #MartınSonuBahar etiketiyle de mart ayından sonra nasıl ki kışın soğuk havaları baharın ılık, güzel, kokulu havasına dönüşüyorsa belediyelerin kazanılması durumunda da o yozlaşmış, eski, hantal, haksızlık yapan, milleti kutuplaştırdığı varsayılan yönetimlerin gideceği ve yerine tersi özelliklere sahip bir yönetimin geleceği mesajı verilmeye çalışılmıştır. Gönderi de herhangi bir resim veya video kullanılmamış ve bu iddiaları destekleyecek kanıt veya argümanlar verilmemiştir.

Örnek: 4, Paylaşım Tarihi 22.03.2020

"İbadet yerleri kutsalımızdır! Camilerimizden ezan ve İstiklal Marşı dışında başka herhangi bir sesin yükselmesini asla kabul etmiyoruz. İzmir'de yaşananların faillerinin bir an önce bulunmasını istiyoruz."

20 Mayıs 2020 tarihinde İzmir’de bazı Camilerden “Çav Bella” şarkısı çalınmış. Bunun üzerine birçok tepki verilmiş ve Kılıçdaroğlu’da sosyal medyadan tepkisini bu tweet ile dile getirmiştir. Paylaşımında İbadet yerlerinin kutsal olduğu, Camilerden ezan ve İstiklal Marşı dışında herhangi bir şeyin çalınmaması gerektiği belirtilip, suçluların en kısa zamanda bulunulması istenmiştir.

Gönderinin dili camileri sahiplenici ancak suçlulara karşı öfkeli. Camilerimiz derken bizim camilerimiz şeklinde onları sahiplenmiştir. Faillerin ise kim olduğuna dair herhangi bir bilgi verilmeden cezalandırılması istenmiştir.

Gönderide Camiler, kutsal yerler olarak kabul edilmiş ve orada ezan ile istiklal marşı dışında herhangi bir şeyin çalınmaması veya söylenmemesi gerektiği belirtilmiştir. Tek parti döneminde bazı camiler ibadet yeri dışında farklı amaçlarla (1934 yılında Ayasofya’nın Müzeye çevrilmesi gibi) kullanılmışlardır. Hatta bazı camilerin satıldığı belirtilmekle (Ersin & Sakal, 2021) beraber Camiler yok olmaya bırakılmışlardır. Kılıçdaroğlu, bu durumun aksine Camileri sahiplenmektedir. Ayrıca camilerde İstiklal Marşı’nın okunabileceğini de ifade etmektedir. Çünkü İstiklal Marşı mecliste kabul edilmeden önce Kastamonu’nun “Nasrullah Camisi”nde okunmuştur.

Provokasyon, İzmir’de bazı kişilerin Müftülüğün merkezi sistemine korsan şekilde girerek şarkıları çalmalarıyla gerçekleşmiştir. Hadise sonrası soruşturma açılmış ve CHP’li bir kişi göz altına alınmıştır. İzmir’de buna benzer başka olaylarda olmuştur: 15 Temmuz gecesi Camilerden okunan Ezan ve Salalardan rahatsız olduğunu iddia eden bazı kişiler Cami imamı ve müezzini darp etmişlerdir. Diğer bir kişi sabah ezanından rahatsız olduğunu iddia ederek manevi zararların karşılanması için Anayasa Mahkemesine başvurmuştur. Mahkeme talebi reddetmiştir (Milliyet, 2016; En Son Haber, 2016; TRT Haber, 2020). Kılıçdaroğlu, Camilere sahip çıktığını/çıkılması gerektiğini belirterek bu tür eylemlerin yapılmamasını istemektedir.

Paylaşım öncelikle gerekçelendirilmiş, daha sonra da nelerin yapılabilip nelerin yapılamayacağı ifade edilerek bir nedensellik ilişkisi kurulmuştur. Cümlelerdeki kelimeler ise düz anlamında kullanılmış olup herhangi bir metafora başvurulmamıştır. Kılıçdaroğlu, mesajı kendi fotoğrafı üzerine yazarak paylaşmıştır. Bu şekilde vermek istenen mesajın daha etkili olması istendiği görülmektedir. Yani gördüğümüz gibi, şahsım olarak bu durumu desteklemediğim gibi suçluların bulunması da istiyorum anlamına varılabilmektedir.

Örnek: 5, Paylaşım Tarihi: 07.01.2022

“Beylikdüzü Belediyesi Gürpınar Polis Merkezi Amirliği, Mevlana Camii, Müftülük, Kuran Kursu ve Taziye Evi Toplu Açılış Töreni [#İstanbul](#)”

Gönderi 7 Ocak 2022 tarihinde Beylikdüzü Belediyesi tarafından yapılan toplu açılış törenine katılan Kemal Kılıçdaroğlu tarafından atılmıştır. 7 Ocak günü

birçok benzer tweet atan Kılıçdaroğlu, bu tweetinde Polis Merkezi, Cami, Müftülük, Kur'an Kursu ve Taziye Evi açılışını duyurmuştur. Bir duyuru şeklinde olan iletide asıl söylenmek istenenler video konuşmasında söylenmiştir. Konuşmasında Kılıçdaroğlu, belediye başkanlarına camileri tertemiz tutmaları gerektiğini, herkesin dinini öğrenme hakkının olduğunu, herkese eşit hizmet edilmesi gerektiğini ancak fakir mahallere pozitif ayrımcılık yapılabileceği gibi birçok hususu ifade etmiştir. Kılıçdaroğlu, belediye tarafından inşa edilen yapıları kullanacak olanların teslim almaya gelmemelerini ise sitemkâr bir şekilde eleştirmiştir. Konuşmasının bir kısmında şunları dile getirmiştir: “...Güzel bir müftülük binası da yapılmış, güzel bir Kur'an Kursu da yapılmış, güzel bir taziye evi de yapılmış. Kim istemez çocuklar daha güzel, şık, daha aydınlık bir ortamda kendi dinlerini öğrenebilsinler. Hepimizin ortak arzusudur bu. Neden teslim almıyorsunuz, neden korkuyorsunuz? Ki Müslümanlık, inancımız insana değer veren, bilime, kadına değer veren bir inançtır. Bu inancın sahibi olanlar ayrımcılık yapmazlar. Bu inancın sahibi olanlar kul hakkı yemezler. Bu inancın sahibi olanlar fakirin fukaranın yanında dururlar. Bu inancın sahibi olanlar bilimin, bilginin peşinde koşarlar...”

Cumhuriyet Halk Partisi'nin din ve dini kurumlara karşı olan tavrı genellikle kötü olmuştur. Geçmişte tek parti döneminde camilerin maksatları dışında kullanılmaları, satılmaları, din eğitimini sekteye uğratarak halkın cenazelerini kaldıracak imam bulamaması haline gelmesi (Akyüz, 2016) gibi durumlar, başörtüsünün yasaklanması ve serbest olmaması için sarf ettiği çabalar hala gündeme gelebilmektedir. Tüm bunların aksine Kemal Kılıçdaroğlu 13 Kasım 2021 tarihinde bir tweet: “Ben ömrümde, ülkemizde nefreti ve sevgiyi gördüm. Artık sevgi kazansın istiyorum. Ülkemizin iyileşmeye, helalleşmeye ihtiyacı var. Helalleşmek geçmişi değiştirmez ama geleceğimizi kurtarır. Geçmişte partimizin de hataları oldu; helalleşme yolculuğuna çıkma kararı aldım...” ve bir video ile yaşanan sorunların tekrarlanmaması ve telafi edilmesi için beklenmedik bir helalleşme çıkışı yapmıştır. Paylaşımında ülkenin makus bir tarihinin olduğu, kendisinin bu ülkeye barışı getirip onu miras bırakmak istediğini, kendi partisi dahil tüm hükümetlerin hata ve yanlış yaptıkları gibi birçok soruna değinmiştir. Konuşmasının bir kısmı şu şekildedir: “...Benim liderliğini yaptığım partinin de geçmişte yarattığı derin yaralar vardır. Uzun süredir de önce bu yaraları yaratan o sistemi değiştirmekle uğraştım. Şimdi ise dışarıya dönme zamanı. Ben bu yaraların kapanması için helallik isteme, helalleşme yolculuğuna çıkıyorum. Geçmişte kırdığımız, korkuttuğumuz topluluklarla, bireylerle, farklı hayat tarzlarının temsilcileriyle buluşmalarına başlayacağım...”

Helalleşme tweeti ve ilgili videoda yaptığı açıklamalarla Kılıçdaroğlu, kendi partisi dahil her iktidarın hatalar ve yanlışlar yaptığını, ülkenin önemli sorunlarının olduğunu ve kendisinin bunların farkında olup, çözmek için uğraştığını ifade etmektedir. Kılıçdaroğlu şimdiye kadar kendi içlerindeki sorunları çözmek için uğraştığını, yani kurum içi sorunlarla uğraştığını ve bunları

hallettiğini artık ülkenin sorunlarıyla ilgileneceğini belirtmiştir. Yapılan açılışla birlikte artık dine karşı olmadıklarını, hatta dinin öğretilmesi için çaba gösterdiklerini ve göstermeye devam edeceklerini ifade etmeye çalışmıştır. Cami, Kur'an Kursu ve Müftülük bir Müslümanın tüm yaşamını etkileyen kurumlardır. Kurs ile dinlerini öğrenmeleri, Cami ile ibadetlerini gerçekleştirmeleri ve müftülük ile ortaya çıkabilecek sorunların çözümü sağlanmaktadır. Kılıçdaroğlu, tüm bunlarla geçmişte olduğu gibi Müslümanların işini zorlaştırmanın aksine kolaylaştırmak için gereken her şeyi yapacağını göstermeye çalışmaktadır.

Paylaşımın dili sitemkâr, kısmen öfkeli olmasının yanında birleştirici, bütünleştirici ve İslam dinini sahiplenicidir. Yapılan binaları kullanacak olan kuruluş veya yöneticilerin onları almaya gelmemelerine sitem ve öfke duyulurken, İslam dininin değerlerini açıklarken onu sahiplenici, birleştirici ve bütünleştirici olmak üzere pozitif bir dil ile ifade edilmiştir.

Yapılan konuşmada geçmişte yapılan haksızlıklar, gelecekte yapılması gerekenler dahil birçok konuya değinilmiştir. Verilmek istenen mesajlar bir nedensellik ilişkisi içerisinde verilmeye çalışılmıştır. Din eksenli binaların yapılması CHP'nin değişmek istemesinin bir sonucu şeklinde görülebilir. Binaların, kullanacaklar tarafından teslim alınmaması ise iktidarın CHP'ye karşı olan tutumunu yansıtmaktadır . Tüm yapılan açıklamalar sebep-sonuç ilişkisi içerisinde verilmiştir.

Paylaşımında kullanılan kelimeler gerçek anlamlarının yanında yan anlamlarıyla da kullanılmışlardır. Örneğin Cami adının "Mevlâna" olması evrenselliği temsil etmektedir. Özellikle Mevlâna isminin seçilmesi Kılıçdaroğlu'nun tüm halkı birleştirmek istediği, herkesin değerli olduğu ve ayrımcılık yapmama isteğinin bir sembolü şeklinde görülebilir. Paylaşım video ile verilmiş ve videoda partinin yeni politikasının kanıtları herkese gösterilmeye çalışılmıştır.

Örnek: 6, Paylaşım Tarihi: 27.01.2022

"Saray İmam Hatip Ortaokulu öğrencisi Beray Naz, bana bir e-posta göndererek evine davet etmişti. Eh, bizde davete icabet etmek âdettendir. Selvi Hanım'la Pusat Ailesi'ne misafir olduk. Çayları çok lezzetliydi."

Paylaşım, Beray Naz adında bir İmam Hatip Ortaokulu öğrencisinin Kemal Kılıçdaroğlu'nu e-posta ile evlerine davet etmesiyle ilgilidir. İletide davete icabet edildiği ve ikramlarının çok lezzetli olduğu belirtilmiştir. Kılıçdaroğlu, daha önce helalleşme videosunda çizdiği rotaya uygun olarak geçmişte mağdur olan kişileri temsilen çeşitli görüşmeler yapmaya başlamıştır. Ayrıca mesajda "âdettendir" diyerek örf ve adetlere bağlı olduğunu, onlara değer verdiğini göstermek istemiştir. Kılıçdaroğlu'nun davet edildiği eve girerken ilk olarak "Selamünaleyküm" demesi onların değerleriyle barışık biri olduğu ve bunu dil üslubu ile başından beri kullandığı görülmektedir.

Genel olarak paylaşımda kullanılan dil iyimser, samimi, birleştirici ve bütünleştirici görülmektedir. Öğrenci İmam Hatipli olduğu için reddedilmemiş veya ötekileştirilmemiş, aksine davetten memnuniyet duyulmuştur.

Osmanlı döneminde imam ve hatipler medreselerde yetişmekteydi. Medreselerden ayrı din görevlisi yetiştirme çalışmaları ilk olarak 1913 yılında buna yönelik “*ıslâh-ı medâris*” programı kapsamında “*Medresetü'l-eimme ve'l-hutabâ*” adında bir okulun açılması ile başlamıştır. 1924 yılında yapılan düzenlemelerle Medreseler kapatılmış ve İmam Hatip mektepleri açılmıştır. İlgili makamların ilgisizliği, bu okullarda istikbalin görülememesinden ve din görevlileri kadrolarının kaldırılması gibi nedenlerden dolayı ilk yıldan itibaren okullara olan ilgi azalmaya başlamıştır. 1927 yılında ülke genelinde sadece Kütahya ve İstanbul’da birer okul kalırken, sonraki birkaç yıl içerisinde ise tümüden kapanmışlardır (Jaeschke, s. 49-52; Ergin, 1977). 1927 yılında ortaokul, 1929-1931 yıllarında ilkokul ile öğrenim okullarında din bilgisi dersleri müfredattan çıkarılmış ve 1933 yılında *İstanbul Dârülfünunu İlähiyat Fakültesi* kapatılmıştır. (Yücel, s. 163-173; Cicioğlu, s. 96; Jaeschke, s. 76).

Daha sonraki dönemlerde din görevlisi sıkıntısının yaşanmaya başlanması sonucu okulların tekrar açılması konusunda çeşitli tartışmalar meydana gelmiş ve 1949 yılında Ankara ve İstanbul’da İmam-Hatip kursları açılmaya başlanmıştır. 1949 yılında “Yüksek İslâm Enstitüleri”, 1962 yılında İsmet İnönü başkanlığında ise Bursa İmam-Hatip Okulu açılmıştır. 1965 yılında kurulan Demirel hükümetiyle beraber daha önce çoğunlukla halk tarafından masrafları karşılanarak açılan İmam Hatip okullarının sayısı hükümetlerce desteklenerek giderek artmıştır. 28 Şubat 1997 tarihli MGK kararları sonrası İmam Hatip okullarının ilk kademesi kaldırılmış ve kesintisiz 8 yıllık eğitime geçilmiştir (Ayhan, 1997, s. 191-194).

28 Şubat Kararları sonrası 1998 yılında getirilen farklı katsayı uygulaması ile İmam Hatip ve meslek liseleri sadece mezun oldukları alanlarla ilgili üniversite tercihinde bulunabilme düzenlemeleri gerçekleşmiştir. Bu konu birçok defa yargıya taşınsa da 2009 yılına kadar bir sonuç alınamamıştır. 2009 yılında YÖK tarafından yapılan düzenlemeyle 2010 tarihinde geçerli olacak şekilde sorun ortadan kaldırılmıştır. 2012 yılı 6287 sayılı “*İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*” ile 4+4+4 olarak bilinen 12 yıllık zorunlu eğitime geçilmiş ve daha önce kapatılan İmam Hatip okullarının ilk kademesinin açılmasına yönelik düzenleme gerçekleşmiştir (Yenişafak, 2009; Milliyet, 2011; Resmi Gazete, 2012).

Paylaşımda Kılıçdaroğlu’nun davet edilmesi, onun davete icabet etmesi ve yaşanan diğer tüm olaylar arasında bir nedensellik ilişkisi çerçevesinde verilmiştir.

Gönderide kullanılan kavramlar genellikle düz anlamda kullanılmakla birlikte kapıdan içeriye “Selamünaleyküm” diyerek girilmesi dindar ve muhafazakâr kesime “biz değiştik” veya size karşı bir düşmanlığımız yok şeklinde bir göndermede bulunulmuştur. Çünkü selam barış, esenlik ve eman gibi anlamlarına gelmektedir. Ayrıca konuşmalar sırasında geçen diğer ifadelerde CHP’nin artık halka indiğini, halkın dertleri ve sevinçleriyle ilgilendiği gösterilmek istenmiştir.

Videonun “Selamünaleyküm” ile başlaması dindar ve muhafazakarlara olduğu kadar kendi partisine de bir gönderme yapılarak CHP’nin artık tüm kişi ve değerlere saygı duyduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Öğrenci babasının heyecandan ağlaması, öğrenci annesinin “*Sizi evimizde görmek, şu an gerçekten yani bir rüyada gibiyim ben*” gibi ifadelerde bulunması hakkında Kılıçdaroğlu’nu sevdiği ve çıktığı yolda onu destekledikleri bir ortam oluşmuş veya oluşturulmuştur. Bunların dışında çayların “çok lezzetli” olması, “habersiz mi gelseydik acaba” gibi ifadeler ile samimi bir ortam oluşturulduğu görülmektedir. Ziyaretin videoya alınması ve ziyaretten birçok kesit sunulması, videoyu izleyecek olanlarda ilgi ve alakanın artırılması hedeflenmiştir.

Örnek: 7, Paylaşım Tarihi: 27.02.2022

Helalleşme Buluşması #İstanbul

Paylaşımın konusu geçmişte özellikle 28 Şubat 1997 süreciyle beraber yaşanan mağduriyetlerle ilgilidir. Kemal Kılıçdaroğlu 13 Kasım 2021 tarihinde ilk helalleşme paylaşımını yapmış ve mağdurlarla helalleşeceğini söylemişti. 27 Şubat 2022 tarihinde Kılıçdaroğlu, 28 Şubat 1997 tarihinde Milli Güvenlik Kurulu kararlarıyla yaşanan mağduriyetleri gündeme getirmek ve helalleşmek amacıyla bir basın toplantısı düzenlenmiştir. Basın toplantısını 28 Şubat kararlarıyla en çok mağdur olan başörtülü öğrencileri temsilen başörtülü kadınlarla gerçekleştirmiştir. Twitter’da paylaştığı basın toplantısında Kılıçdaroğlu konuşmasında bu yola neden koyulduğunu şöyle açıklamıştır:

“...Eğer bu çağrıyla neden yaptığımız diye sorarsanız? Türkiye’ye bir miras bırakmak istiyorum. Barışmış bir millet benim en büyük başarım olacak inşallah. Barışan bir millet istiyorum ve bunu sağlayacağım...”

Konuşmasında Roboski ile, Sivas- Kahramanmaraş mağdurlarıyla, Diyarbakır hapisanesi mahkumlarıyla, Ahmet Kaya ve 12 Eylül mağdurları gibi birçok kişinin haksızlığa uğradığını belirterek, onlarla helalleşeceğini ifade etmiştir. Başörtü konusunda ise şu ifadeleri kullanmıştır:

“...Bugün ağırlıklı olarak 28 Şubat mağdurları ve bu salonda sizlerle beraberim. Sizlerin karşısına bir 28 Şubat mağduru olarak oturdum. Bu kardeşinizde 28 Şubat’ta mağdur olan kişilerden birisi. Ben de fişlendim, mahkemeye gittim, dava açtım ve hakkımı aradım. 28 Şubat mağdurlarıyla barışmak zorundayız,

barışacağız. 28 Şubatçıların açtığı yaraları kapatıp, helalleşeceğiz. İkona odalarına kapatılan başı kapalı kızlarımız da helalleşeceğiz elbette...”

Gönderinin diline baktığımızda mağdurları sahiplenici, herkesi kucaklayıcı, birleştirici, bütünleştirici, geçmişî kötüleyici, geçmişte yapılanların onaylanmadığı bir dil kullanılmıştır.

Diğer paylaşımlarda da belirtildiği gibi Cumhuriyet Halk Partisi kurulduğundan beri dine karşı mesafeli durmasının yanında dini özgürlük alanında yapılacak olan düzenlemelere de karşı çıkmış hatta engellenmesi için büyük çaba sarf etmiştir. Kılıçdaroğlu ise şimdiye kadar izlenen politikanın doğru olmadığını, din konusu dahil olmak geçmişte yapılan birçok yanlışın düzeltilmesi gerektiğini ifade etmiştir. 28 Şubat'taki mağdurları temsilen başörtülü kadınlarla basın toplantısını gerçekleştirmesi, sorunları dile getirmesi kendisinin o sorunları çözmeye yönelik gayret gösterdiği ve çalışmalar yürüttüğü sonucuna varılabilir.

Aynı gün Saadet Partisi, Necmettin Erbakan'ı anma töreni gerçekleştirmiştir. 28 Şubat'ta en fazla mağdur edilenlerden birisi olan Necmettin Erbakan, kendisi o tarihte başbakan olarak görev yapmaktaydı. Milli Güvenlik Kurulu toplantısında kendisine bazı kararların yürürlüğe konması konusunda baskı yapılmış, daha sonra da başbakanlık görevinden istifa etmiştir. Saadet Partisi tarafından Kemal Kılıçdaroğlu da anma törenine davet edilmiştir. Kılıçdaroğlu davete icabet etmiş ve bir konuşma gerçekleştirmiştir. Kendisi hem başörtülülerle görüşme yaparak hem de Erbakan'ın anma programına katılarak helalleşme konusunda kararlı olduğunu gösteren bir adım atmıştır.

Diğer örnek iletilerde olduğu gibi, geçmişte yapılan haksızlıklar ve mağduriyetler bulunmakta ve Kılıçdaroğlu'nun bunları telefî etmeye çalıştığı görülmektedir. Basın toplantısında sarf edilen ifadeler ve gerçekleştirilen eylemler hep bir nedensellik içerisinde verilmiştir.

Basın açıklamasında Roboski, Sivas, Kahramanmaraş, Diyarbakır hapisanesi mahkumları, Ahmet Kaya, 12 Eylül dönemindeki gençler gibi ifadelere başvurularak geçmişte çok fazla acı ve mağduriyetler yaşandığı çağrıştırılmaktadır. Basın açıklamasına 28 Şubat'ı temsil eden başörtülülerle katılması açıklamanın etki alanını artırmakla beraber bir “*telmih*” niteliğindedir.

Örnek: 8, Paylaşım Tarihi: 21.05.2022

“Dindarı, dinsizi, sofusu, sufisi, Türkü, Kürdü, Arabı, Çerkezi, solcusu, sağcısı, liberali milliyetçisi; ülke elden gidiyor. Birlikte olmak zorundayız. Tıpkı Gazi Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde kazanılan Milli Kurtuluş Savaşındaki gibi...”

Paylaşım, daha önce Bursa'da yapılması planlanan ancak Yargıtay'ın Canan Kaftancıoğlu hakkında verdiği karar sonrası Kemal Kılıçdaroğlu'nun talebiyle İstanbul'da gerçekleştirilen miting ile ilgili atılmıştır.

İletin dilini iyimser, birleştirici ve bütünleştiricidir. Ancak “ülke” elden gidiyor ifadesi ile öfkeli.

Balkan savaşları ve Birinci Dünya Savaşı ile Osmanlı Devleti birçok kayıp vermiş ve bugünkü Türkiye toprakları da büyük bir tehlike altına girmişti. Bu dönemde halkın tümü birlik olmuş, Atatürk’ün liderliğinde Kurtuluş Savaşı verilerek, ülkenin kalan kısmının kaybedilmesi önlenmiştir. Daha sonra dindar-seküler, tarikat-cemiyet, Türk-Kürt, Alevi-Sünni, sağ-sol gibi toplum birlikteliğini sarsacak anlaşmazlıklar ve olaylar gerçekleşmiştir. Kılıçdaroğlu günümüzde de geçmişte olduğu gibi ülkenin tehlikede olduğunu, ülkenin kurtarılması için hep birlikte hareket edilmesi gerektiğini anlatmaya çalışmıştır.

Kullanılan kavram ve ifadeler arasında doğrudan bir nedensellik bağı yoktur ancak bunların hepsinin geçmişte yaşanan acı, haksızlık ve olumsuzlukları ifade etmesi bakımından bir ilişki barındırmaktadır.

Gönderide kavramlar ve cümleler gerçek anlamının dışında geçmişte yaşanan olumsuz olayları çağrıştıracak şekilde seçilmişlerdir. Örneğin dindarı-dinsizi derken geçmişten beri süregelen laik-dindar mücadelesini, Türk-Kürt kavramlarıyla ise 1970’lerle birlikte Türkiye’nin en önemli sorunları arasına giren “Kürt Sorunu” nu, Arap kelimesi ile geçmişte Arapların ihanet ettiği iddialarını kastettiği anlaşılmaktadır.

İleti konuşmanın yapıldığı alanda çekilen dört adet fotoğraf ile birlikte paylaşılmıştır. Fotoğraflarda vatandaşların büyük bir coşku halinde, bayrakları salladıkları görülmektedir. Sallanan bayrakların çoğu Türk bayraklarıdır. CHP’nin kendi bayraklarının sayısı çok az görünmektedir. Vatandaşların ellerindeki bayraklar Kılıçdaroğlu’nun yaptığı paylaşım ile tutarlılık göstermektedir. O, herkesi kucaklamaya, birlik ve beraberliğe, barışa davet ettiğini ifade etmektedir. Bu ancak ortak değer olan Türk vatani ve onu temsil eden Türk bayrağıyla gerçekleşebilir. Eğer sadece CHP bayrakları olsaydı veya sayıca fazla olsalardı o zaman Kılıçdaroğlu’nun söz ve davranışları ile yaptıkları arasında tutarsızlık olacaktı.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Türkiye’nin en köklü partisi olan CHP, her zaman kendisini laiklik ilkesinin koruyucusu ve laiklik ilkesine en büyük tehdit olarak da İslam dinini görmüştür. Bunun için uzun yıllar mücadeleler vermiştir. Ancak çok partili hayata geçilmesinin ardından tek başına iktidar olamamıştır. Özellikle son yirmi yılda koalisyonlara bile girememiştir. Bu dönem içinde belediyelerin çoğunu da kaybetmiştir. Partinin din karşıtı tutumu halkta “*bunlar din düşmanı*”, “*bunlar iktidara geldiklerinde tekrar dini yasaklar*”, “*Ezanı Türkçe’ye çevirir*” şeklindeki söylemlere dönüşmüş ve parti uzun süre başarılı olamamıştır. Ancak dünyada ifade, inanç ve ibadet özgürlüğü gibi temel hakların kapsamı gün

geçtikçe artmaktadır. Demokratik toplumlarda bunları yasaklayan, sınırlayan veya engelleyen partilerin iktidara gelmeleri çok zorlaşmış hatta mümkün gözükmemektedir. 2010 yılında Kemal Kılıçdaroğlu CHP Genel Başkan seçilmiş ve ilk birkaç yılda CHP'nin mevcut çizgisinde hareket etmeye çalışmıştır. Öyle ki daha önce 2008 yılında başörtüsü lehine yapılan anayasa değişikliğinin iptali için Anayasaya başvuruların arasında Kılıçdaroğlu'da bulunmuş, diğer Grup Başkanvekilleriyle birlikte dava dilekçesini Anayasa Mahkemesine sunmuştur (CNN TÜRK, 2008; Hürriyet, 2008).

Kılıçdaroğlu başkan seçildikten sonraki birkaç yıl içinde dini dışlayıcı politik söylemden, dini sahiplenici bir politik söylem geliştirmeye başlamıştır. Bu siyasi söylemi, diğer partilileri de özellikle 2019 Yerel Seçimler öncesinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan Adayı Ekrem İmamoğlu'da sürdürmüştür. Seçimden önce Mevlid-i Şerif okutma, Kur'anı Kerim okuma gibi etkinlikler yapılmış, İstanbul seçimi dahil olmak üzere birçok belediye kazanılmıştır. Dini söylem, seçimlerin kazanılmasında önemli bir faktör olmuştur.

2021 yılının son aylarında Kılıçdaroğlu, Türk siyasetinde bir ilki gerçekleştirerek "helalleşme" çıkışı yapmıştır. Daha önce bu kadar açık bir halde hiçbir parti veya lider bu şekilde özeleştirme yapmamıştır. Kendisi önceki dönemlerde, kendi partisi de dahil olmak üzere iktidara gelen her partinin yanlışları yaptığını, var olan yaraları politik amaçlı kullandığını, yapılan haksızlıkların giderilmesi için çaba göstermediğini, kısaca helalleşmediğini belirtmiştir. Kendisi ise şimdiye kadar partisindeki iç sorunlarla uğraştığını ve onları hallettiğini ifade etmiştir. Bu durumdan başkanlıktan önceki zamanlarda ve başkanlığın ilk yıllarında sistemin ona bazı şeyleri yapması için dayatmalar yaptığı yorumunu çıkarabiliriz.

CHP Genel Başkanı her ne kadar iç sorunları bitirdiğini ifade etse de daha tam olarak halledilmiş olduğu söylenemez. Örneğin kendisi bu söylemleri sürdürürken Aralık 2021'de CHP'li vekil Özgür Özel'in Kur'an Kurslarını "Orta Çağ zihniyeti" (Yenişafak, 2021) olarak nitelendirilmesi büyük tartışmaları yol açmıştır. Kılıçdaroğlu ise bunlara cevap olarak 7 Ocak 2022 tarihinde Cami, Kur'an Kursu, Müftülük Binası ve Taziye Evi'nin açılışında Özel'in aksine bir konuşma gerçekleştirmiştir "*...Kim istemez çocuklar daha güzel, şık, daha aydınlık bir ortamda kendi dinlerini öğrenebilsinler. Hepimizin ortak arzudur bu. Neden teslim almıyorsunuz, neden korkuyorsunuz? Ki Müslümanlık, inancımız insana değer veren, bilime, kadına değer veren bir inançtır...*".

Tüm sürece baktığımızda Kemal Kılıçdaroğlu çıktığı yolda kararlı ve söyleminde tutarlı gözükmektedir. Aslında son ele aldığımız paylaşıma baktığımızda kendisi sadece dini konularda değil, tüm konularda söylem değişikliğine gitmiştir. Kemal Kılıçdaroğlu, Cumhuriyet Halk Partisi'ni tam merkez bir parti yapmaya çalışmaktadır. Oluşturulan 6'lı masa da bunu desteklemektedir. Bu oluşumda veya Kılıçdaroğlu'nun istediği birlikteliğe milliyetçi, muhafazakâr, Kemalist, feminist, liberaller ve modern İslamcılar sıcak bakmakta ve desteklemektedirler.

Bunlara LGBT’li oluşumlar da dahildir. Dahil olmayan ve olma ihtimali görünmeyen tek grup “dindar” kesim olmuştur. İsmailağa Cemaati lideri Mahmut Ustaosmanoğlu’nun 23 Haziran 2022 tarihinde vefatı göstermiştir ki, Kılıçdaroğlu’nun istediği birliktelikte dindarlar yoktur. Her iki tarafta bu birlikteliği istememektedirler. Ustaosmanoğlu'nun cenaze törenine kadınların katılmamasına rağmen daha önce Türkiye’de tarihinde görülmemiş bir kalabalık iştirak etmiştir. Genelde Twitter hesabından vefat eden kişilere taziye mesajı yayınlayan Kılıçdaroğlu, buna ilişkin herhangi bir mesaj yayınlamadı. CHP’den sadece İlhan Kesici Cenazeye katıldı. 8 Mart 2019 tarihinde İstanbul Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu, Türkiye Ermeni Patriği Mesrob II. Mutafyan’ın vefatı üzerine taziye mesajı yayınlarken, Ustaosmanoğlu’nun vefatı için herhangi bir taziye mesajı yayınlamayı partisinin politikasına uydurdu. Bu vefat, dindarlar arasında CHP’nin değişmedi algısını iyice pekiştirdi.

Diğer bir durum dindarlar ile LGBT’li oluşumların bir arada olamayacağıdır. İsmailağa liderinin cenaze töreni göstermiştir ki Kemal Kılıçdaroğlu dindarlar yerine, LGBT grupları ve modern İslamcılarla birlikte hareket etmeyi seçmiştir. Demokrat Parti’den itibaren iktidar olan tüm partiler Muhafazakar ve dindarların oylarına talip olmuş ve onların desteğiyle iktidara gelmişlerdir. Cenaze törenine baktığımızda dindarların geçmişte olduğu gibi bugünde hala büyük bir oy oranına sahip oldukları görülmektedir ve bunların desteği olmadan tek başına iktidar olmak kolay olmayacaktır. Sonuç olarak Kılıçdaroğlu, dindarlar da dahil olmak üzere herkesin katıldığı bir birliktelik oluşturmak istemekte ancak bu birliktelikteki dindarlar tarikatlar, cemaatler, şeyhler ve müritler değil, liberal, modern ya da yeni nesil İslamcılardır.

KAYNAKÇA

Akyüz, İsmail. (2016). Türkiye'de Dışlayıcı Laikten Pasif Laikliğe Geçiş Sürecinde Başörtüsü Yasağının Kaldırılması. *Electronic Turkish Studies*, 11(7), 67-84.

Anayasa Mahkemesi Kararı, 1989: https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=1_637102953807511820.pdf. Erişim Tarihi: 06.07.2021

Ayhan, Halis. (1997). İmam-Hatip Lisesi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 22.). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Balcı, Hüseyin. (2016). *Nitel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.

Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun, 1934: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.2596.pdf>. Erişim Tarihi: 04.06.2022.

Cicioğlu, Hasan. *Türkiye Cumhuriyeti'nde İlk Orta Öğretim*, Ankara 1985, s. 96.

CNN TÜRK, 2008: <https://www.cnnturk.com/2008/turkiye/02/27/turban.duzenlemesine iptal.basvurusu/431548.0/index.html> Erişim Tarihi: 06.01.2022

Dijk, Teun. Van. (2003). Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım. *Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji* (N. Ateş, Çev., s. 13-113). içinde İstanbul: Su Yayınevi.

Ergin, O. (1977). *Türkiye Maarif Tarihi*. İstanbul: Osmanbey Matbaası.

Ersin, Yasin., & Sakal, Fahri. (2021). Tek Parti Devrinde Cami ve Mescitlerin Satılması. *Vakıflar Dergisi*, 163-182.

En Son Haber: <https://m.ensonhaber.com/ic-haber/ezan-sesinden-rahatsiz-olan-izmirliye-aymden-ret-2016-10-13> Erişim Tarihi: 25.08.2021.

Haberler, 2013: <https://www.haberler.com/hz-muhammed-e-nufus-cuzdani-krizi-4540932-haberi/> Erişim tarihi: 22.01.2022.

Hürriyet, 2008: <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/anayasa-mahkemesine-turban-basvurusu-8323839>. Erişim Tarihi: 12.03.2022.

Jaschke, G. (1972). *Yeni Türkiye'de İslamlık*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

- Mevzuat Bilgi Sistemi, 1981: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.83349.pdf> Erişim Tarihi: 15.09.2021.
- Milliyet, 2016: <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/izmir/olduresiye-dovulen-muezzinden-saniklarin-serbest-birakilmalarina-tepki-11580786>, Erişim Tarihi: 18.08.2021.
- Milliyet, 2011: <https://www.milliyet.com.tr/gundem/artik-katsayi-yok-1469920>, Erişim Tarihi: 15.07.2021.
- Resmi Gazete, 2012: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120411-8.htm>; Erişim Tarihi: 01.06.2022.
- Seale, Clive. (Dü.). (1999). *Researching Society and Culture*. London: Sage Publication.
- Sözcü, 2012: <https://www.sozcu.com.tr/2012/gundem/peygambere-saygisizlik-73427/> Erişim tarihi: 22.01.2022.
- Sözen, Edibe. (1999). *Söylem, Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- TRT Haber, 2020: <https://www.trthaber.com/haber/gundem/izmirde-cami-hoparlorlerinden-muzik-yayini-provokasyonuna-gozalti-486493.html>. Erişim Tarihi: 14.08.2021.
- Yenişafak, 2009; <https://www.yenisafak.com/egitim/10-yillik-katsayi-zulmu-sona-erdi-200108>. Erişim Tarihi: 20.05.2022.
- Yenişafak, 2021: <https://www.yenisafak.com/video-galeri/gundem/chpli-ozgur-ozel-din-egitimine-orta-cag-zihniyeti-dedi-2228798>. Erişim Tarihi: 13.04.2022.
- Yücel, H. Â. *Türkiye'de Ortaöğretim*, İstanbul 1938, s. 163-173.
- We are Social, 2021: <https://datareportal.com/reports/digital-2022-time-spent-with-connected-tech>. Erişim Tarihi: 01.05.2022; <https://datareportal.com/reports/digital-2022-turkey>. Erişim Tarihi: 05.12.2022; <https://datareportal.com/reports/digital-2022-worlds-top-websites>. Erişim Tarihi: 01.05.2022.